

IGAZSÁGÜGYI MINISZTER

Iktatószám: XX-AJFO/93/ /2023.
Hivatkozási szám: IV/206/2023.

Alkotmánybíróság

Budapest

Donáti u. 35-45.

1015

Tárgy: Amicus curiae beadvány a IV/206/2023. számú alkotmányjogi panasszal összefüggésben (kapcsolattartás végrehajtása elmulasztása miatti jogkövetkezmény alkalmazása)

Az Alkotmánybíróság honlapjára felkerült IV/206/2023. számú ügyben az indítványozók az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a és 26. § (1) bekezdése alapján kezdeményezett alkotmányjogi panaszukban elsődlegesen a Pesti Központi Kerületi Bíróság 41.Pk.500.066/2022/7. számú végzése, és a Fővárosi Törvényszék 49.Pkf.634.229/2022/3. számú végzése, másodlagosan a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény (a továbbiakban: Bpnp.) 2. § b) pontja, és a 22/A. § (2) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérik az Alkotmánybíróságtól.

Tájékoztatom, hogy jelen amicus curiae beadványban foglaltakat az indítványozók által kezdeményezett IV/177/2023. számú alkotmányjogi panasz eljárásban is – tartalmi azonosságra tekintettel – irányadónak tekintem.

Előjáróban kiemelendő, hogy az Igazságügyi Minisztérium tiszteletben tartja az Alaptörvényben biztosított bírói függetlenséget és a hatalom megosztásának elvét, ezért az indítványozók bírói döntések megsemmisítésére irányuló kérelmét érdemben nem vizsgálja, azzal kapcsolatban álláspontot nem kíván előadni. Megjegyzendő továbbá, hogy az amicus curiae beadvány alapját az indítványban foglaltak képezik, az ügy egyéb dokumentumai (pl. végzés stb.) nem állnak az Igazságügyi Minisztérium rendelkezésére.

Az Abtv. 57. § (1b) bekezdésében foglaltak alapján az igazságügyi miniszternek, mint a törvény kezdeményezőjének lehetősége van az ügyvel kapcsolatos álláspontjáról az Alkotmánybíróságot tájékoztatni. Tekintettel arra, hogy az indítvány által érintett Bpnp. előkészítése az igazságügyért felelős miniszter első helyi kodifikációs feladat- és hatáskörének részét képezi, ezért az indítvánnyal összefüggő jogi véleményemről az alábbiak szerint tájékoztatom.

I. Az indítvány előterjesztésének előzményei

Az alkotmányjogi panaszt két indítványozó nyújtotta be: egyrészt az alapeljárásban kérelmezetti pozícióban lévő, a kiskorú szülői felügyeleti jogát gyakorló szülő, másrészt a kiskorú, aki az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló ügyben érdekltként lépett be (a továbbiakban: kiskorú indítványozó). A Bpnp. hivatkozott rendelkezéseinek alaptörvényellenességének megállapítását, valamint megsemmisítését a kiskorú indítványozó indítványozta. A Bpnp. sérelmezett rendelkezései szerint a nemperes eljárásokban, így a kapcsolattartási határozat végrehajtása iránti eljárásokban, nincs helye beavatkozásnak, továbbá a határozat végrehajtását a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) szerint kapcsolattartásra jogosult és kapcsolattartásra kötelezett személy kérheti. A kiskorú indítványozó szerint az eljárásban félként való részvétele nélkül a bíróság nem hozhatott volna törvényes döntést. Álláspontja szerint az eljárásból való kizárása, valamint az, hogy érdemi döntés ellen fellebbezést nem terjeszthetett elő sérti a tisztességes bírósági eljáráshoz, valamint jogorvoslathoz való jogát.

II. Az indítvány befogadhatósága vonatkozásában megfogalmazott észrevételek

II. 1. Mindenekelőtt annak megvizsgálása szükséges, hogy a kiskorú indítványozó jogosult-e az Abtv. 26. § (1) bekezdése alapján alkotmányjogi panaszeljárást kezdeményeznie alapvető jogainak védelmében.

Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben a következőkre mutatott rá: „Az alkotmányjogi panasz jognyilatkozatnak minősül, mely az alkotmánybírósági eljárás megindítására és lefolytatására, az Alkotmánybíróság döntésében foglalt joghatás kiváltására irányuló akaratnyilatkozat” {3026/2019. (II. 4.) AB végzés, Indokolás [11]}.

A Ptk. értelmében korlátozottan cselekvőképesnek minősülnek életkor alapján a tizennegyedik életévüket betöltött kiskorúak, ha nem cselekvőképteleneknek, azaz a bíróság nem helyezte őket cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá. A korlátozottan cselekvőképes kiskorú bár maga tehet jognyilatkozatot, de jognyilatkozatának érvényességéhez főszabály szerint a törvényes képviselőjének az előzetes beleegyezése vagy az utólagos jóváhagyása szükséges. Ha a törvényes képviselő a beleegyezést vagy jóváhagyást megtagadja, a korlátozottan cselekvőképes kiskorú által megtett jognyilatkozat semmis.

A fentiek alapján álláspontom szerint kérdéses, hogy a kiskorú indítványozó jogosult-e arra, hogy önállóan, törvényes képviselőjének hozzájárulása nélkül alapjogi igényét érvényesítve alkotmányjogi panaszt nyújtson be.

II. 2. Az alkotmányjogi panasz benyújtásának törvényi feltétele¹, hogy az indítványozó Alaptörvényben biztosított jog sérelmére hivatkozzon. Az indítvány e feltételnek – az alábbiak miatt – csak részben tesz eleget. Az Alaptörvény Nemzeti Hitvallása, I. cikk (1) és (3) bekezdése, valamint Q) cikk (3) bekezdése az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján nem minősül az indítványozók Alaptörvényben biztosított jogának {16/2021. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [21]; 3286/2020. (VII. 17.) AB végzés, Indokolás [12]}.

III. Az indítvánnyal összefüggő szakmai álláspont

III. 1. A gyermek és különélő szülő közötti kapcsolattartás szabályozása

A Ptk. 4:178-4:185. §-ai tartalmazzák a kapcsolattartás jogának és kötelezettségének alapvető normáit, illetve egyes részletszabályokról a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.) rendelkezik. A Ptk. Családjogi Könyvében kardinális szempont a gyermek érdeke, nemcsak a kapcsolattartás, hanem egyéb, a gyermeket érintő kérdésekben is. A Ptk. Családjogi Könyve a vonatkozó nemzetközi egyezményekkel összhangban alapvető szinten mondja ki, hogy „*a családi jogviszonyokban a gyermek érdeke és jogai fokozott védelemben részesülnek*” [Ptk. 4:2. § (1) bekezdés].

A kapcsolattartás mind a gyermeki jogok, mind a szülői jogok érvényesülése szempontjából alapvető intézmény. A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) határozottan megfogalmazza a 9. cikk 3. pontjában, hogy az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a mindkét szülőjétől vagy a szülők egyikétől különélő gyermeknek azt a jogát, hogy személyes kapcsolatot, közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével, kivéve, ha ez a gyermek legfőbb érdekével ellenkezik. A Ptk. 4:178. § (1) bekezdése is úgy rendelkezik, hogy a gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn. A gyermeket nevelő szülő vagy más személy köteles a zavartalan kapcsolattartást biztosítani. A gyermekétől különélő szülő – ha a bíróság vagy a gyámhatóság eltérően nem rendelkezik – jogosult és köteles gyermekével kapcsolatot tartani [Ptk. 4:178. § (2) bekezdés].

A Ptk. 4:181. §-a szól a kapcsolattartás rendezéséről. E szerint a kapcsolattartásról a házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti perben a szülők egyezsége köthetnek; egyezségük hiányában a kapcsolattartásról – kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból – a bíróság dönt. Ha házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti per nincs folyamatban, a kapcsolattartásról a szülők megegyezésének hiányában a gyámhatóság dönt. A döntés előtt az érdekeltet és az ítéltképesége birtokában lévő gyermeket meg kell hallgatni. A kapcsolattartásról a bíróság vagy a gyámhatóság a gyermek korának, egészségi állapotának, életkörülményeinek, a szülők személyes körülményeinek és az ítéltképesége birtokában lévő gyermek véleményének figyelembevételével rendelkezik.

A kapcsolattartás szabályai megszegésének is – annak jellegétől, illetve súlyától függően – következményei lehetnek, amelyeket a Ptk. 4:183-4:184. §-ai megfelelően rendeznek. Így,

¹ Abtv. 26. § (1) bekezdés a) pont és 27. § (1) bekezdés a) pont

többek között, a gyámhatóság vagy – házassági vagy szülői felügyelet rendezése iránti perben – a bíróság a felróható magatartást tanúsító szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult személy kapcsolattartási jogát a gyermek érdekében korlátozhatja vagy megvonhatja (Ptk. 4:184. §). A korlátozásra, megvonásra, illetve gyámhatósági hatáskörben a kapcsolattartás szüneteltetésének elrendelésére a kapcsolattartás megváltoztatása iránti eljárásban is sor kerülhet, és ennek az ellenkezője is megvalósulhat: a gyermek érdekében ilyen eljárásban feloldható a korlátozás, illetve visszaállítható a kapcsolattartási jog. Hangsúlyozandó, hogy az egyéni helyzetet mérlegelve, a kapcsolattartás korlátozása számos módon lehetséges, megvalósítható a kapcsolattartás gyakoriságának, időtartamának csökkentésével, de akár felügyelt kapcsolattartás elrendelésével is.

A fentiekén túl arra is van lehetőség, hogy bármelyik szülő a korábban született kapcsolattartásra vonatkozó bírósági vagy gyámhatósági döntés megváltoztatását kérje, adott esetben a kapcsolattartás korábbi végrehajtásának negatív tapasztalatai miatt. Ha házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti per nincs folyamatban, a kapcsolattartásról a szülők megegyezésének hiányában a gyámhatóság dönt. Ugyanakkor 2021. január 1. óta, ha a kapcsolattartás kérdésében a bíróság döntött, a kapcsolattartás megváltoztatását is a bíróságtól lehet kérni.

Mind a bíróságnak, mind a gyámhatóságnak a döntése előtt az érdekelteket és az ítéliképessége birtokában lévő gyermeket meg kell hallgatnia. A kapcsolattartásról vagy adott esetben a kapcsolattartás megváltoztatásáról a bíróság vagy a gyámhatóság a gyermek korának, egészségi állapotának, életkörülményeinek, a szülők személyes körülményeinek és az ítéliképessége birtokában lévő gyermek véleményének figyelembevételével rendelkezik.

III.2. A Bpnp 2. § b) pont és 22/A. § (2) bekezdés alkotmányosságának kérdése

Ha a kapcsolattartás szabályozása tárgyában gyámhatósági vagy bírósági döntés született, úgy lehetőség van arra, hogy mind a kapcsolattartásra jogosult, mind a kapcsolattartásra kötelezett szülő kérje a bíróságtól a kapcsolattartásról szóló határozatban foglalt végrehajtásának elrendelését. A Ptk. 4:185. §-a értelmében a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtását – erre irányuló kérelem esetén – a bíróság polgári nemperes eljárásban rendeli el. 2020. március 1. napjától az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXXVII. törvény 169. § b) pontja szerinti módosítás alapján bírósági nemperes eljárásban kezdeményezhető a gyermekkel való kapcsolattartásra vonatkozó határozatok végrehajtása. A Bpnp. 22/A-22/E. §-a rendelkezik a kapcsolattartás végrehajtására irányuló eljárás részletszabályairól.

A kiskorú indítványozó által támadott Bpnp. 2. § b) pontjának a beavatkozás kizáró szabályával kapcsolatban kiemelendő, hogy a beavatkozás polgári peres jogintézmény. A perbe történő beavatkozás feltételez egy *jogvitát*, amelynek mikénti eldöntése nem közömbös a feleken kívül álló harmadik személy, a beavatkozó számára, amelyre tekintettel az egyik fél pernyertességét előmozdítandó, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) lehetővé teszi a perbe történő beavatkozást. A beavatkozó jogállását is a szerint szabályozza a Pp. hogy a perben hozott ítélet anyagi jogerőhatása kihat-e a beavatkozóra-e vagy sem.

A Bpnp.-ben és más jogszabályokban szabályozott polgári nemperes eljárásokban a bíróság vagy a közjegyző nem jogvitát eldöntő fórumként jár el, nem folytat ítélkező tevékenységet. Ez a sajátosság határolja el alapvetően a polgári peres és nemperes eljárásokat.

A Bpnp. 22/A. §-22/E. §-aiban szabályozott, a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti eljárás még a nemperes eljárásokon belül is önálló kategóriát képez a tekintetben, hogy annak célja egy már jogerős vagy végleges, a kapcsolattartás tárgyában hozott határozat végrehajtása. A végrehajtási eljárás célja pedig nem a jogvita eldöntése, hanem a jogerős vagy végleges határozatban foglaltak állami kényszer útján történő kikényszerítése, erre tekintettel nincs helye a végrehajtási eljárásba történő beavatkozásnak.

Az, hogy a Bpnp. 2. § b) pontja nem teszi lehetővé a gyermek részvételét a nemperes eljárásban, nem azt jelenti, hogy a gyermek érdeke ne érvényesülne mind a kapcsolattartásról szóló döntés során, mind a kapcsolattartás végrehajtására irányuló eljárásban.

Ha a bíróság dönt a kapcsolattartásról, akkor rendszerint arról a szülői felügyelet gyakorlásának rendezésével egyidejűleg határoz. A szülői felügyelet gyakorlásának rendezése során pedig a bíróságnak az eljárása során – elháríthatatlan akadály esetét kivéve – mindkét szülőt meg kell hallgatnia és értesítenie kell az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket a nyilatkozattétel lehetőségéről. Ha a gyermek a meghallgatását maga kéri, vagy ha azt a bíróság kérelem hiányában is indokoltnak tartja, a bíróság a gyermeket közvetlenül vagy szakértő útján meghallgatja. Ha a gyermek a tizennegyedik életévét betöltötte, szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés egyetértésével hozható, kivéve, ha a gyermek választása a fejlődését veszélyezteti [Ptk. 4:171. § (4) bekezdés]. Ezen felül, ahogyan az a III. 1. pontban kifejtésre került, mind a kapcsolattartás rendezése során, mind pedig a kapcsolattartás megváltoztatása esetén a bíróságnak, illetve gyámhatóságnak a gyermeket a Ptk. 4:181. § (1) bekezdése alapján meg kell hallgatnia és figyelemmel kell lennie az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményére.

A végrehajtási eljárások sajátossága, hogy a végrehajtást elrendelni kizárólag a tekintetben lehetséges, amit a végrehajtás alapjául szolgáló határozat vagy egyezség tartalmaz. Ennek megfelelően a kapcsolattartásról való döntést megelőzően a gyermeknek módja van elmondani véleményét a kapcsolattartással, annak módjával, időpontjáról, gyakoriságával stb. kapcsolatban. De akár a kapcsolattartásra kötelezett szülő, akár a kapcsolattartásra jogosult szülő kérheti a kapcsolattartás megváltoztatását a gyámhatóságtól, illetve bíróságtól, ha ezt a gyermek nekik jelzi, a kapcsolattartás megváltoztatásra irányuló eljárás során szintén meghallgatják a gyermeket. A Ptk. 4:184. §-a alapján arra is mód van, hogy a gyámhatóság vagy – házassági vagy szülői felügyelet rendezése iránti perben – a bíróság a felróható magatartást tanúsító szülő kapcsolattartási jogát a gyermek érdekében korlátozza vagy megvonja vagy adott esetben a kapcsolattartás módját úgy változtassa meg, hogy a gyermek érdekében felügyelt kapcsolattartást rendel el.

A fentiekkel összefüggésben szintén a gyermek érdekét szolgálja a Bpnp.-nek az a rendelkezése, mely szerint, ha a kapcsolattartás a 14. életévét betöltött gyermek akaratnyilvánítása miatt hiúsul meg, a bíróság a kapcsolattartásra vonatkozó határozat

végrehajtása iránti eljárást felfüggeszti, feltéve, ha a kapcsolattartásra jogosult vagy kötelezett a kapcsolattartás megváltoztatását, korlátozását vagy megvonását kéri a bíróságtól vagy a gyámhatóságtól [Bpnp. 22/E. § (1) bekezdés b) pont].

A gyermek indítványban jelzett veszélyeztetettsége esetén a gyermekvédelmi jelzőrendszer megfelelő széleskörű jogszabályi háttere is biztosított (*a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról* szóló 1997. évi XXXI. törvény 17. §).

Végső esetben a szülő felróható magatartása esetén arra is mód van, hogy az arra jogosultak a szülői felügyelet megszüntetését kérik a bíróságtól. A szülői felügyelet megszüntetése iránt a másik szülő, visszaállítása iránt bármelyik szülő indíthat pert. Mindkét esetben perindításra jogosult a gyermek, a gyámhatóság és az ügyész is [Ptk. 4:193. § (1) bekezdés]. A Ptk 4:191. §-a alapján a bíróság többek között megszünteti a szülői felügyeletet, ha a szülő felróható magatartásával gyermeke javát, különösen testi jólétét, értelmi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan sérti vagy veszélyezteti. Aki szülői felügyeletet megszüntető jogerős ítélet hatálya alatt áll, nem fogadhat örökbe, nem viselhet gyámságot, gyermek nála nem helyezhető el és – a bíróság vagy a gyámhatóság eltérő rendelkezésének hiányában – nincs joga arra, hogy gyermekével kapcsolatot tartson.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a gyermek érdeke a kapcsolattartás rendezésére, illetve az ehhez kapcsolódó eljárásokban megfelelően biztosított.

IV. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés szerinti tisztességes bírósági eljáráshoz való jog és a XXVIII. cikk (7) bekezdése szerinti jogorvoslathoz való jog

A kiskorú indítványozó szerint a Bpnp. támadott rendelkezései miatt nem vehetett részt a bírósági nemperes eljárásban. Álláspontja szerint az eljárásban félként történő bevonásának elmulasztásával és az érdemi végzés ellen előterjesztett fellebbezésének visszautasításával sérült a tisztességes bírósági eljáráshoz, valamint a jogorvoslathoz való joga.

Az alkotmányjogi panasz megítélésének központi kérdése tehát az, hogy sérülhet-e a kiskorú indítványozó tisztességes bírósági eljáráshoz, illetve a jogorvoslathoz való joga, amennyiben félként nem vehetett részt, illetve fellebbezéssel nem élhetett a kapcsolattartás végrehajtására irányuló nemperes eljárásban.

IV. 1. A tisztességes bírósági eljáráshoz való jog

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése mindenkinek alapvető jogot biztosít ahhoz, hogy az ellene emelt vádról, vagy valamely perben a jogairól és kötelezettségeiről törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül döntsön.

A tisztességes eljárás olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek a figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes. A tisztességes eljáráshoz való jog abszolút jog, amellyel szemben nem létezik

mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye. Az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatában a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog érvényesülésének megítélését minden esetben tartalmi vizsgálathoz kötötte, vagyis elemezte az alapjog állított sérelmére vezető jogszabályi környezetet és bírói döntést, a szabályozás célját és a konkrét ügy tényállását, majd ezekből vont le következtetéseket az adott esetre nézve megállapítható alapjogsérelemre nézve. A testület hatáskörébe a bírói döntéseknek kizárólag az alkotmányossági szempontú vizsgálata tartozik. Ebből következően az alkotmányjogi panasz nem tekinthető a bírósági szervezeten belül jogorvoslással (már) nem támadható bírói határozatok által okozott valamennyi jogsérelem orvoslása eszközének, azaz ez a jogvédelem nem jelenti a perbíróságok jogalkalmazási gyakorlatának általános felülvizsgálatát, aminek következtében az Alkotmánybíróság burkoltan negyedfokú bírósággá válna. A jogszabályokat a bíróságok értelmezik, az Alkotmánybíróság csak az értelmezési tartomány alkotmányos kereteit jelölheti ki, ami nem adhat alapot számára minden olyan esetben történő beavatkozásra, amikor vélt vagy esetleg valós jogszabálysértő jogalkalmazásra került sor. Ebből következően a bírói döntés alaptörvény-ellenességének vizsgálata során az Alkotmánybíróság attól is tartózkodik, hogy a bíróságok felülbírálati jogköréhez tartozó, szakjogi vagy kizárólag törvényértelmezési kérdésekben állást foglaljon. A tényállás megállapítása, a bizonyítékok értékelése és mérlegelése az eljárási jogi szabályokban a jogalkalmazó számára fenntartott feladat” {3005/2023. (I. 13.) AB határozat, Indokolás [26]-[29]}.

Az Alkotmánybíróságnak a kapcsolattartás végrehajtása tárgykörében folytatott gyakorlata értelmében a bíróság nemperes eljárásában abban a kérdésben vesz fel bizonyítást, állapít meg tényállást, hogy melyik szülő felrőhatóságára vezethető vissza a kapcsolattartás elmaradása [3067/2021. (II. 24.) AB határozat; 3066/2022. (II. 25.) AB határozat; 3067/2022. (II. 25.) AB határozat; 3068/2022. (II. 25.) AB határozat]. Az eljárás célja, a bírói döntés lényege tehát a gyermeknek – és a szülőknek – az a mindenekfelett álló érdeke, hogy a különélés ellenére a családi kapcsolat folyamatos és élő maradjon. Alkotmányjogi értelemben a bírói döntésével a gyermek, a különélő és az együttélő szülő alapjogainak egyidejű érvényre juttatását szolgálja. A bírói döntést ezért az alapjogok érvényesítésénél a kíméletes kiegyenlítés, a méltányos egyensúly mérceje kell jellemezze {3067/2021. (II. 24.) AB határozat, Indokolás [20]–[26], [65]}.

A kiskorú indítványozó az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelmét amiatt látta megvalósulni, hogy félként nem vehetett részt az eljárásban.

A Bpnp. támadott rendelkezéseivel összefüggésben az indítvány nem tartalmaz olyan elemet, amely az Alkotmánybíróság által kimunkált tisztességes bírósági eljáráshoz való jog alkotmányos tartalmára nézve alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést vetne fel. Álláspontom szerint az indítvány a tisztességes bírósági eljáráshoz való joggal összefüggésben kizárólag olyan törvényességi kérdéseket kifogásol, amelyek vizsgálata törvényességi és nem alkotmányossági kérdés.

A kapcsolattartásra vonatkozó döntés végrehajtására – amiképp az az előző pontban is bemutatásra került – a Bpnp. szabályai szerint kerülhet sor. A végrehajtási eljárások sajátossága, hogy a végrehajtást elrendelni kizárólag a tekintetben lehetséges, amit a

végrehajtás alapjául szolgáló határozat vagy egyezség tartalmaz. A végrehajtási eljárás célja nem a jogvita eldöntése, hanem a jogerős vagy végleges határozatban foglaltak állami kényszer útján történő kikényszerítése, erre tekintettel nincs helye a végrehajtási eljárásba történő beavatkozásnak.

A Bpnp. 22/A. § (2) bekezdése szerint a „*kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtását a Ptk. szerint kapcsolattartásra jogosult és kapcsolattartásra kötelezett személy kérheti*”. A Bpnp. általános szabályai szerint, az 1. § (2) bekezdése értelmében az eljárás alanyai: „*az eljárásban kérelmező az eljárást kezdeményező személy, kérelmezett, akivel szemben az eljárást megindítják, feltéve, hogy van az eljárásban a kérelmezővel szemben álló személy*”. A kapcsolattartás végrehajtása tárgyában született döntéssel szemben a Bpnp. 22/C. § (5) bekezdése alapján van helye fellebbezésnek. A Pp. 365. § (5) bekezdése alapján „*[f]ellebbezéssel élhet a fél, valamint az, akire a határozat rendelkezést tartalmaz, a rendelkezés rá vonatkozó része ellen*”.

A törvényi szabályok ismeretében megállapítható, hogy a kapcsolattartás rendezésére és az arról szóló döntés végrehajtására irányuló eljárásban sem a Pp., sem pedig a Bpnp. nem ruházza fel perbeli cselekvőképességgel a tizennegyedik életét betöltött gyermeket, függetlenül attól, hogy a Ptk. értelmében korlátozottan cselekvőképesnek minősül.

A jogalkotó kapcsolattartás rendezésére és az arról szóló döntés végrehajtására irányuló eljárásban azt az alaptörvényi célt juttatta kifejezésre, amely szerint a gyermeket védelmezni kell attól, hogy a szülei közötti jogvitában állásfoglalásra kényszerüljön. Bár a kiskorú perbeli cselekvőképességének a hiánya miatt félként nem vehet részt az eljárásban, mindez azonban nem zárja el a bíróságot attól, hogy a bizonyítási eljárás részeként beszeresse és értékelje a gyermek véleményét meghatározott kérdéskörben. A jogalkotó tehát elismeri és biztosítja a gyermek meghallgatáshoz és véleménynyilvánításhoz való jogát, ugyanakkor annak szükségessége és a beszerzett vélemény értékelése a bíró kompetenciájába tartozik².

A fentiekben írottakra tekintettel megállapítható, hogy a Bpnp. érintett rendelkezései megfelelnek a tisztességes eljáráshoz való joggal kapcsolatos alkotmányos követelményeknek.

IV. 2. A jogorvoslathoz való jog

A jogorvoslathoz való joggal kapcsolatban az Alkotmánybíróság több határozatában kimondta, hogy a jogorvoslathoz való alapjog biztosítását jelenti, ha az eljárásban a törvény garantálja az érintett számára, hogy ügyét az alapügyben eljáró szervtől különböző szerv bírálja el. {14/2015. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [20], megerősítette: 18/2020. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [74]}

Az Alkotmánybíróság gyakorlatában a jogorvoslathoz való jogot megalapozó feltétel a sérelem elvi lehetőségének fennállása, ugyanis „akinek még elvben sincs joga, vagy jogos érdeke, amelynek sérelmét állíthatná, nem tartozik a „mindenki” fogalma alá. Az Alkotmánybíróság 12/2015. (V. 14.) AB határozatában közigazgatási hatósági eljárás alkotmányosságát vizsgálva

² Bpnp. 22/C. § (1) bekezdés

is arra a következtetésre jutott, hogy a jogos érdek sérelmének megléte feltétele a jogorvoslathoz való jog biztosításának {12/2015. (V. 14.) AB határozat, Indokolás [28]–[29]}.

Azt a személyi kört, akiket megillet a jogorvoslathoz való jog, azok a személyek alkotják, akik a sérelmes döntéshez vezető eljárásban félként, vagy az egyes eljárási jogok szerint meghatározott egyéb eljárásbeli pozícióban részt vettek. Ezért az Alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy a jogorvoslathoz való jog annak a személynek a második döntéshez való alapjogát jelenti, akinek a jogát vagy jogos érdekét az első bírósági döntés az általa előadottak szerint sérti. A jogorvoslathoz való jog alkalmazási hatálya alá azok az esetek tartoznak, amelyeknél két feltétel egyszerre teljesül. Egyrészt az első(fokú) eljárásban a jogorvoslati jog szempontjából érdeminek minősülő vagy eljárást befejező bírósági, hatósági vagy más közigazgatási döntést hoztak. Másrészt az előbbi döntések alanyi jogot vagy konkretizált jogos érdeket sértenek a jogorvoslati kérelem szerint {3004/2022. (I. 13.) AB határozat, Indokolás [52]–[54]}.

Az Alkotmánybíróság a 1143/B/1998. AB határozatában megállapította, hogy a gyermek alapjogi jogalanyisága a családjogi jogviszonyokban még az általános korlátozáshoz képest is speciális lehet. „A szülők közötti vita a gyermeket minden esetben nehéz helyzetbe hozza. Míg a gyermek ráutaltsága szüeleire természetes állapot, e vitákban, válsághelyzetekben, kifejezetten kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet. E kiszolgáltatottságtól igyekszik a törvény megkímélni a gyermeket akkor, amikor nem engedi, hogy túlzott felelősséggel beavatkozhasson a szülők között róla folyó vitába. Indokolt esetben a bíróság megismeri – mégpedig lehetőség szerint befolyásmentes módon – a gyermek kívánságát, azonban e kívánsághoz nincs kötve. Ha a gyermek döntési helyzetbe kerülne az eljárásban, az súlyos, a gyermek érdekeit veszélyeztető visszaéléseknek is utat nyitna” (ABH 2003, 1089, 1092, 1093).

A tárgybeli ügy szempontjából kiemelendőnek tekintem az Alkotmánybíróság 3440/2022. (X. 28.) AB határozatát, amelyben a Testület már megvizsgálta, hogy a kapcsolattartás végrehajtására irányuló nemperes eljárásban a kiskorú rendelkezhet-e a bírói döntést alakító, befolyásoló jogorvoslathoz való joggal. Az Alkotmánybíróság a kiskorú gyermek alapjogi pozíciójára tekintettel, e határozatában a következőket állapította meg: *„a kiskorú gyermek Alaptörvényben elismert alapjogi jogképessége ellenére sem lehet minden alapjog evidens jogosultja. Bizonyos alapjogok csak akkor illethetik meg a gyermeket, ha a jog gyakorlásához szükséges döntési felelősség elvállalására életkoránál, egyéb körülményeinél fogva képes. Ennek hiányában a gyermeket védelem illeti úgy szülei mint az állam részéről (úgy szüleivel szemben mint az állammal szemben). Mindez eseti döntés tárgyát kell képezze úgy a jogalkotás mint a jogalkalmazás szintjén. A perbeli cselekvőképességet el nem ismerő – és a fellebbezést visszautasító – bírói döntések ezen tartalmi megállapításokat tükrözik. Azt az alaptörvényi célt juttatták kifejezésre, amely szerint a gyermeket védelmezni kell attól, hogy a szülei közötti jogvitában állásfoglalásra kényszerüljön. Mindez értelemszerűen nem zárja el a bíróságot attól, hogy a bizonyítási eljárás részeként beszerezze és értékelje a gyermek véleményét meghatározott kérdéskörben. A konkrét bírósági eljárásban a gyermek meghallgatásával kapcsolatos döntés azonban nem alkotmányossági kérdés”* (Indokolás [47]–[48]).

Az Alkotmánybíróság e határozatában tovább azt is rögzítette, hogy „[a] kiskorú gyermek alapjogi jogalanyisága feltétlen, de az ennek ellenére sem jelenti számára bármely alapjog gyakorolhatóságát” {3440/2022. (X. 28.) AB határozat, Indokolás [51]}.

A fentiekben bemutatott alkotmánybíróági gyakorlat fényében a jelen ügyben sérelmezett Bpnp. rendelkezéseivel összefüggésben az alábbiak állapíthatók meg.

A kiskorú gyermek alapjogi jogalanyisága feltétlen, de ez nem teszi számára lehetővé, hogy minden alapjogot gyakorolhasson. A kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti nemperes eljárásban a kiskorú gyermek tehát nem alanya az Alaptörvényben elismert jogorvoslathoz való jognak. A kiskorú indítványozó az eljárásban nem rendelkezik perbeli cselekvőképességgel, így hiányzik az a jogsérelem, amely a jogorvoslathoz való jog gyakorlását a kiskorú indítványozó esetében indokolná.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a kiskorú indítványozót az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdését érintően az Alkotmánybíróság gyakorlata által alátámasztható alkotmányos sérelem nem érte.

V. Összegző álláspont

A fentieket összefoglalva megállapítható, hogy a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti eljárás célja nem a jogvita eldöntése, hanem a jogerős vagy végleges határozatban foglaltak állami kényszer útján történő kikényszerítése, erre tekintettel nincs helye a végrehajtási eljárásba történő beavatkozásnak. Bár a kiskorú perbeli cselekvőképességének a hiánya miatt félként nem vehet részt az eljárásban, de ez nem jelenti azt, hogy az eljárás során a gyermek érdeke ne érvényesülne. Kiemelendő, hogy az Alkotmánybíróság már vizsgálatot folytatott azzal összefüggésben, hogy a kapcsolattartás végrehajtására irányuló nemperes eljárásban a kiskorú rendelkezhet-e jogorvoslathoz való joggal. Az AB határozat alapján rögzíthető, hogy kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti nemperes eljárásban a kiskorú nem alanya az Alaptörvényben elismert jogorvoslathoz való jognak, ezért a Bpnp. hivatkozott rendelkezései sem korlátozhatta a kiskorú indítványozó ezen alapjogát. Mindezekre tekintettel az indítvány által támadott Bpnp. rendelkezései álláspontom szerint nem ütköznek az Alaptörvény rendelkezéseibe.

Kérem tájékoztatásom szíves elfogadását.

Budapest, 2023. május 22.

Tisztelettel:

dr. Vargá Judit

